

USTAV KNJAŽEVSTVA SERBIJE

izdan i zakletvom potvrđen o sretenjskoj skupštini 15. februara 1835. godine u Kragujevcu

(“sretenjski ustav”)

Glava prva

Dostoinstvo i prostor Srbije

- 1) Srbija je nerazdjelno, i u pravljenu svom nezavisimo Knjažestvo po priznaniju Sultana MAHMUDA Drugoga, i Imperatora NIKOLAJA Prvoga.
- 2) Srbija djelise na razna Okružija, a Okružija na Srezove i Obštine. Granice i imena prvi mogu se zakonom i mjenjati i doterivati na okrug.

Glava druga

Boja i grb Srbije

- 3) Boja narodna Srbska jest otvoreno - crvena, bjela i čelikasto-ugasita.
  - 4) Grb narodnij Srbskij predstavlja Krst na crvenom polju, a među krakovima Krsta po jedno ognjilo okrenuto k krstu.
- Sav grb opasan je zelenim vjencem s desne strane ot rastova, a sa leve ot maslinova lista.

Glava treća

Vlasti srbske

- 5) Vlasti Srbske jesu tri:

Zakonodateljna,

Zakonoizvršiteljna i

Sudejska.

- 6) Zakonodateljna i zakonoizvršiteljna vlast jesu:

a) Knjaz, i

b) Državnij Sovjet, sastavljen iz šest Popečitelja pojedini i razdvojeni struka djela narodni, kakoti: Pravosudija, vnutrenji djela, finansija, inostrani djela, vojeni djela, i prosvještenija, i iz neopredjeljenog čisla državni Sovjetnika i Predsjedatelja Sovjeta s glavnim Sekretarom Sovjeta.

Glava četvrta

O zakonodavstvu i o načinu, kako ga valja voditi voobšte

7) Zakonodavstvo sačinjava i izdaje sve zakone i uredbe voobšte, il' se oni i one kasale svega naroda, ili samo jedne časti njegove; ono sačinjava i izdaje ustrojavanje sviju ostali vlasti i obštenarodni zavedenija.

8) Nikakav zakon ne ima povratne sile.

9) Zakon o raspolaganju danka na narod za svaku godinu ne može se izdati bez odobrenija narodne skupštine, koja će se toga radi svake godine sazivati i koja će sastavljena biti iz sto najodabraniji, najrazumniji i narodno povjerenije najvećma zaslužujući deputata.

10) Svaki zakon i uredba zakonodateljne vlasti obnarodovaće se od državnoga Sovjeta pod imenom Knjaza.

U vstupljeniju svakog zakona i uredbe nadpisaćese ovako:

N. N. Knjaz Srbski,

Po preslušaniju državnoga Sovjeta, zaključujem sledujuće:

a na dnu podpisaćese predsjedatelj državnoga Sovjeta, nadležni Popečitelj i glavni Sekretar Sovjeta. Na kojim obnarodovanijama ne ima sviju ovi pravila, ona nisu zakona, i ne treba da se nabljudavaju.

11) Popečitelji predlažu državnomu Sovjetu zakone i uredbe, svaki po struci, koja je komu povjerena.

12) Sovjet pregleda popečiteljska predloženija u svojim zasjedanijama, i podnosi ji Knjazu na odobrenije.

13) Knjaz izdaje rješenije svoje o predloženijama državnoga Sovjeta najduže dvadeset dana posle polučenija njenog, već ako Knjaz za nužno nađe, pozvati k sebi Sovjet, i posovjetovatise s njim o istim predloženijama i tim se rješenije otegne.

14) Knjaz ima pravo ne odobriti svakog zakona i uredbe odma, kako mu ji podnese državni Sovjet prvi i drugi put. No počem mu ih podnese i treći put s novim i iscrpljenim dokazateljstvama, koja ne idu na pagubu naroda ili protivu ustava državnoga, onda ji Knjaz odobrava; u protivnom slučaju pak neodobrava ji.

Glava peta

O Knjazu serbskom

15) Lice Knjaza Srbskog sveto je i neprikosnoveno; Knjaz neotgovara ni za kakvo djelo vladjenja ni pravlenija, za koja odgovaraju ostale vlasti Srbske, svaka po svom odeljeniju; zato ne može niko ni tužiti ni suditi Knjaza Srbskoga za ista djela, već nek traži pomenute vlasti, kojima je svakoj otređeno svoje djelo.

16) Knjaz Srbski glava je države. Njemu pristoji pravo, po preslušaniju državnoga Sovjeta, davati zakone i uredbe i izvršivati ih posredstvom nadležni Popečitelja razni struka djela narodni, i imenovati sve vlasti i sve činovnike Srbske.

17) Knjaz ima pravo pomilovati krivce, i olakšavati i praštati im otsuđene kazni.

18) Knjaz ima pravo predlagati državnomu Sovjetu zakone i uredbe, o kojima da se on sovjetuje, i daje mu mnjenija svoja.

19) Knjaz ima pravo držati pri sebi radi sovjetovanja u svom kabinetu i pod imenom: „Knjažeskoga Sovjeta“ više lica, koja sam nađe za najsposobnija i najdostojnija; no ta lica ne mogu u isto vreme biti i članovima državnoga Sovjeta.

20) Knjaz ima pravo davati odličija i blagorodstvo.

21) Knjazu pristoji pravo, uređivati domom svojim po svom promotreniju u ženitbi svojoj, i sinova svoji i u udatbi kćeri svoji po glasu 38. člana ovog Ustava.

22) Knjaz i članovi familije Knjažeske oslobođeni su od davanja danka na kuće i zdanija, u kojima prebivaju; no plaćaju na ostalo nepokretno svoje imanje danak i naloge kazni narodnoj, kao i ostali narod.

23) Knjaz Srbski nasljedstven je sa otca na najstarijega sina, dokle god traje prave i najbliže muške Knjažeske vrste, tako, da uvijek najstariji sin pokojnoga poslednjega Knjaza, i najstarijega njegova sina sin sljeduju.

24) U slučaju, ako nebi ostalo nikakvoga muškoga nasljednika iza najstarijega sina pokojnoga Knjaza, to prelazi pravo nasljedstva na njegova brata i njegove muške nasljednike i opet po pravu prvorodstva.

25) U slučaju, ako bi sa svim nestalo muške vrste nasljednoga Knjaza, to prelazi nasljedstvo na mušku vrstu kćeri Knjažeske, i opet s najstarijega člana ženske vrste na najstarijega sina po glasu člana 23.

26) Ovim redom ići će nasljedstvenost s oca na najstarijega sina po glasu Berata Sultana Mahmuda Drugoga, i u familiji sadašnjega Knjaza Miloša Teodorovića Obrenovića, a u slučaju izumrtija muškaraca njeni, u familiji starijega brata Njegova, Jovana Teodorovića Obrenovića, a u slučaju izumrtija i muškaraca njegovi, u familiji mlađeg njegovog brata Jefrema Teodorovića Obrenovića.

27) U slučaju izumrtija muške vrste sve familije Knjaza Miloša, Jovana i Jefrema Teodorovića Obrenovića, prelazi nasljedstvenost Knjažeskoga dostojinstva na najstarijega sina najbliže i najstarije vrste kćeri ot familije Obrenovića tako, da poslednji Knjaz ot muške familije Obrenovića s odobrenijem državnoga Sovjeta i narodne Skupštine posini i prirodni, ako je na strani, po pravu prvorodstva, najstarijega sina iste ženske vrste.

28) Ako li bi i muškarci ženske vrste sadašnje Knjažeske familije Obrenovićeve izumrli, a ono da opomene državni Sovjet poslednjega Knjaza tri puta, da za života svoga, naimenuje svoga prejemnika iz članova naroda, koji bi bio najsposobniji i najdostojniji k važnomu dostojinstvu Knjažeskome.

Gdi bi pak poslednji Knjaz ot sadašnje Knjažeske familije Obrenovića izostavio, to učiniti, a ono državni Sovjet, i Skupština naroda biraju najsposobnijega i najdostojnijega muža između sebe, i mole obštenarodno Sultana, da prizna i potvrdi njega u nasljedstvenom dostojinstvu Knjaza Srbskoga shodno Beratu, koji je darovan Knjazu Milošu Teodoroviću Obrenoviću 7-ga Rebjulj-evelja 1246. godine po turskomu kalendaru.

29) Knjaz Srbski mora biti rođeni ili prirodni Srbin i pravoslavnoga vostočnoga vjeroispovjedanija. Istog vjeroispovjedanija moraju biti i Knjaginje i žene članova familije Knjažeske.

30) Knjaz Srbski postaje punoljetnim, kako navrši dvadesetu svoju godinu.

31) Knjaz Srbski ne može držati stolice izvan Srbije.

32) Knjaz i Knjaginja Srbska imaju titulu: „Visočestva“. Sinovi i braća Knjaza i njina djeca titulu: „Svjetli Gospodara“, a žene njine, snae, i kćeri titulu: „Svjetli Gospođa“.

33) Maloljetan Knjaz stoji pod tutorstvom majke svoje i oni lica iz državnoga Sovjeta, koja Knjaz otac u testamentu svom odredi. Ako li ih Knjaz ne odredi, a ono će ih odrediti državni Sovjet.

Svi ovi tutori maloljetnoga Knjaza zaklinju se državnomu Sovjetu, da će ispunjavati dužnosti svoje i vjerno i točno, i vospitati maloljetnika u počitaniju k ustavu Srbskom i u ljubavi k građanima svoga Otečestva.

34) U slučaju kad bi Knjaz umreo, ili odrekao se dostoinstva, ili kad bi bio maloljetan, to postavlja državni Sovjet tri namjestnika koji će u ime i mjesto Knjaza upravljati Serbijom po glasu ovog ustava i pod nadziranijem državnoga Sovjeta, komu se o tom i zakleti moraju.

Namjestnici ovi zaklinju se pred državnim Sovjetom ovako: „Zaklinjem se svetom, jedinosušćnom i nerazdjelnom Trojicom, da ću Knjazu vjeran biti; da ću u svršivanju Knjažeske vlasti za vreme maloljetstva njegova održati ustav Knjažestva Srbije u cjelosti, niti da ću se u najmanjem čemu ot njega udaljivati, niti dopustiti komu da se udali ot njega; da ću cjelost Knjažestva Srbije, i obštenarodnu i ličnu bezbjednost braniti, i održavati prava svakog Srbina, i starati se svim silama o obštenarodnom i ponaosobnom blagostojaniju Srbskom; Tako mi Bog pomogao!“

35) Za vreme namjestničestva ovog ne smje se ustav ovaj mjenjati.

36) Ako se djelom osvjedoči i pred državnim Sovjetom i pred narodnom Skupšćinom, da je najstariji sin Knjaza malouman, ili zbog tjelesni kakvi nedostataka nesposoban k knjažeskomu dostoinstvu, ili ako se isti sin odrekne prava svoga na dostoinstvo knjažesko, u tom slučaju sljedovaće za njim najstariji njegov sin, ako li ne ima svoji sinova ni potomaka od isti sinova, a ono sljedovaće najstariji brat.

37) Sinovi i braća Knjaza i njini sinovi ne imaju prava stupati u službu strani država; koji bi to učinio, lišava se i prava na nasljedije i plaće, koju bi drugčije od Srbije polučavao.

38) Sinovi Knjažeski i kćeri sve Knjažeske familije, koji i koje bi stupile u brak, bez odobrenja otca i majke i bez sporazumjenija državnoga Sovjeta, s licama drugog, a ne pravoslavnog vostočnog, vjeroispovjedanija, gubi pravo na nasljedije Knjažeskoga dostoinstva i za sebe i za svoju djecu.

39) Knjaz Srbski i Knjaginja Srbska sa svojom djecom, a i braća Knjaževa sa svojom djecom primaće za života svog, a po smrti njinoj familije njine za užitak svoj iz kazne narodne godišnju plaću, koju sa državnim Sovjetom, i sa narodnom Skupšćinom pri stupanju svakog novog Knjaza na dostoinstvo svoje ugovore.

40) Kad Knjaginja Srbska obudovi, prima do smrti svoje iz kazne narodne pristojnu pensiju. A mlađa Knjaginja ne prima za života stare ništa od naroda, no kad udova umre, onda prelazi plaća njena na mladu Knjaginjju, kao na suprugu vladajućega knjaza.

41) U slučaju kad bi stali sinovi Knjažeski ženitise, to kazna narodna prinosi nasljedniku Knjažeskomu i ostalim sinovima Knjažeskim, kćerima Knjažeskim pak pri udadbi njinoj svakoj po jednu sumu novaca jedan put za svagda na dar.

42) Knjaz Miloš Teodorović Obrenović prima svake godine za života svoga iz kazne narodne i na kvite po sto iljada cesarski talira plaće, a dvadeset iljada talira na održanije svoga dvora.

Braći Knjaza Miloša: Jovanu Teodoroviću Obrenoviću i Jefremu Teodoroviću Obrenoviću davaćese za života njina i preimuščestveno za zasluge njine o narodu Srbskomu iz kazne narodne, svakomu, po deset iljada talira pensije, a po smrti njinoj sinovima i familijama njinim po pet iljada cesarski talira.

43) U stoličnomu mjestu sazidaćese o obštenarodnom trošku pristojni dvorovi za prebivanje Knjaza Srbskoga.

Dvorovi i baštine, koje Knjaz Miloš Teodorović Obrenović i braća Njegova u ovo vreme imaju u raznim Srbije okružijama, jesu zakono imanje njino i njini potomaka.

44) Knjaz Srbski izdaje pri stupanju na dostoinstvo svoje narodu na čestnom krstu i svetom Evandeliju ovu zakletvu: „Zaklinjemse svetom, jedinosušćnom i nerazdjelnom Trojicom, da ću ustav Knjažestva Srbije držati točno i sovjestno u cjelosti, i da ću svakog pridržavati, da ga takođe u cjelosti drži; da ću braniti nepovredimost pravoslavne vostočne crkve u Srbiji, da ću svim silama i sredstvima čuvati cjelost Srbije i obštenarodnu slobodu ličnosti, i bezbjednost imanja i prava svakog Srbina; a najposle da ću se svakojako starati, da obezbjedim i uzvisim blagostojanije i svega naroda Srbskoga voopšte i svakoga Srbina ponaosob. Tako mi Bog pomogao!“ - Po ovoj zakletvi vjenčavase na dostoinstvo Knjažesko i miropomazuje se.

Glava šesta

O državnom Sovjetu

- 45) Državni Sovjet Srbski najviša je vlast u Srbiji do Knjaza.
- 46) Državni Sovjet čuva, da nikakav Srbin, kog mu drago čina, nepovredi i nenaruši ustava Knjažestva Srbije.
- 47) Državni Sovjet motri i čuva, da se ni najmanjemu Srbinu nečini kakva ni bud nepravda; a gdi bi opazio, da se čini, a on će poitati i u dogovoru s Knjazom ukloniti istu nepravdu.
- 48) Državni Sovjet rukovodi zakonodavstvo u svoj obširnosti, i čuva, da se ni jedna struka narodnji djela ne vodi bez zakoni uredba, i da tim načinom zakon vlada svim narodom Srbskim.
- 49) Državni Sovjet ustrojava zakonom sve ostale Srbske vlasti, predpisuje im zakonom pravila, po kojima im valja vladatise i motri, da koja od nji ne prekorači predpisani im granica.
- Po tomu sve Srbske vlasti, kromje Knjaza, zavise ot državnoga Sovjeta.
- 50) Državnomu Sovjetu pristoji pravo, motriti na predmete, o kojima ne ima zakona i uredbе, predlagati Knjazu zakone i uredbе, koje nalazi, da su nužne Srbiji i moliti Ga, da se preče i nužnije najnajpre i privedu u djejtvo.
- 51) Državni Sovjet sovjetuje se i daje mnjenija svoja o predloženijama, koja bi mu ot Knjaza došla.
- 52) U slučaju smrti, il' odricanija, ili maloljetstva Knjaza držise Sovjet državni 33. i 34. člena ovog Ustava.
- 53) Državnomu Sovjetu pristoji pravo, predlagati Knjazu lica, koja su za koje zvanije.
- 54) Državni Sovjet orudije je, kojim se Knjaz razgovara s narodom na Skupštinama, kad mu nebi obstojateljstva dopuštala da se lično s njim vidi, i ustmeno razgovori.
- 55) Državni Sovjet ima pravo tužiti Knjazu svakog svoga člena, koji bi što skrivio, ili protiv ovog ustava, ili protiv carstva Sultanova, ili protiv lica Knjaza Srbskoga, il' voobšte protiv koristi naroda Srbskoga.
- 56) Državni Sovjet ima pravo, kazniti i svakog činovnika, koji bi što skrivio protiv svoji dužnosti, sve po zakonu, koji će se još izdati.
- 57) Istina, da se državni Sovjet sastavlja po glasu člena 6. ovog ustava:
- a.) iz jednog Predsjedatelja,
  - b.) iz šest Popečitelja pojedini struka državni djela;
  - v.) iz državni Sovjetnika, i
  - g.) iz jednog glavnog Sekretara u činu najmlađega Sovjetnika; no kromje toga Knjaz ima pravo, poslati i sinove i braću svoju u zasjedanija Sovjeta, kad navrše 18-tu godinu svoju, no ne mogu davati mnjenija svoji, dok ne navrše dvadesetu svoju godinu. Jošte ima Knjaz pravo, naimenovati državnim Sovjetnicima i ostale zaslužne činovnike Srbske, koji bi izvan stoličnoga mjesta prebivali, i koji, naimenovani členovima Sovjeta, pravo imaju, u njemu zasjedavati, kad se sami nađu u mjestu stoličnomu, ili kad se pozovu od državnoga Sovjeta u zasjedanija.
- 58) Otac i sin, i dva brata ne mogu zasjedavati u jedno vreme u državnom Sovjetu.
- 59) Knjaz bira i postavlja Predsjedatelja državnoga Sovjeta.

60) Popečitelji su određeni, da predugotovljavaju i predlažu državnomu Sovjetu svaki po svojoj struci, zakone i uredbe, koje su nužne narodu Srbskomu.

61) Državni Sovjet motri na predmete, o kojima neima izdani zakona i uredba, a koje Popečitelji otpravljaju.

62) Popečitelji nastoje, da se Knjazem odobreni i državnim Sovjetom u Sbornik zakona uvedeni zakoni i uredbe točno nabljudavaju.

63) Popečitelji stoje pod odgovorom za sve, što bi sami po sebi privodili u djeystvo.

64) Svakomu Popečiteljstvu određivačese svake godine zakonom sume novaca, koji mu trebaju za vođenje struke poverene mu.

Popečitelji otgovaraju za to, da su sovjestno upotrebili otređene im sume novaca na one potrebe, koje im je zakon prepisao.

65) Popečitelji dužni su davati svake godine obširno izvjestije, svaki o svojoj struci, državnomu Sovjetu i Knjazu, a Popečitelj kaznačejstva i ovima i Skupštini narodnoj.

66) Knjaz ima pravo, imenovati popečitelje razni struka iz članova državnoga Sovjeta, a tako i otpuštati ji; no otpušteni Popečitelj stupa u red Sovjetnika državnoga Sovjeta.

67) Knjaz ima pravo, povjeriti i dva otdjelenija jednomu Popečitelju; no u ovom slučaju ostaju struke djela odvojene jedna od druge.

68) Zasedanija državnoga Sovjeta jesu tajna, i neće se držati bez protokola sovjetovanija.

69) Rješeniija državnoga Sovjeta imaju silu, kad su u njima osim Predsjedatelja najmanje četiri Popečitelja i četiri državna Sovjetnika, s glavnim Sekretarom prisustvovala.

A u slučaju postavljanja tutora maloljetnomu, i namjestničestva maloljetnomu ili nesposobnim nađenomu Knjazu, u slučaju vjenčavanja i davanja zakletve novoga Knjaza, u slučaju zaklinjanja novomu Knjazu, biranja novog Knjaza iz srede naroda i držanja Skupštine narodne, moraju biti tri četvrtine čisla sviju članova, koji sastavljaju državni Sovjet.

70) Rješeniija državnoga Sovjeta bivaju po višini mnjenija; kad bi mnjenija članova Sovjeta ovog bila jednako podjeljena, onda se rješava predmet, po mnjeniju one strane, na koju pređe Predsjedatelj njegov sa svojim mnjenijem.

71) Členovi državnoga Sovjeta dužni su davati mnjenija svoja otkroveno, i istinoljubno, i nelicemjerno i nedati ni komu, daji daje o izdaji Otečestva, o narušeniju ovog ustava, o prikosnoveniju lica Knjažeskoga, i o očevidnoj kakvoj nepravdi, ili u zasjedanijama Sovjeta il' pred Knjazem. Koji bi protiv ovoga postupao, već je sam po sebi zločinac, koga treba suditi i kazniti po zakonima.

72) Državni Sovjetnici otgovaraju: za svaki sovjet, koji dadu Knjazu, za svaki svoj postupak, koji bi protivan bio ovom ustavu, i za to, ako bi prenebregli činiti predstavljenija Knjazu, protivu čiji mu drago prestupaka, već štede ličnost čiju, i daju povod ili pomoć podobnim prestupnicima.

73) Naprotiv toga nikakav člen državnoga Sovjeta ne ima otgovarati za davanje mnjenija svoji o sočinjavanju zakona il' uredba.

74) Ako bi se među tim dogodilo, da bi ili Knjaz ili koji državni Sovjetnik zahtjeo goniti koga členu rečenoga Sovjeta za mnjenije njegovo o zakonodavstvu, to gonimi člen ima pravo, iskati suda na državnomu Sovjetu, il' otpusta ot službe, koje će mu se ili jedno ili drugo dati.

75) Svaki državni Sovjetnik zadaje Knjazu pri naimenovaniju svojemu sljedujuću zakletvu: „Zaklinjem se svetom, jedinosušćnom i nerazdjelomom Trojicom, da ću vjeran biti Knjazu i pokoran zakonima, da ću nabljudavati i u cjelosti držati ustav državni, i da ću davati sovjete moje i raditi o obštenarodnomu dobru po sobstvenomu momemu ubjeđeniju otkroveno, istinoljubno i nelicemjerno, i da ću djelo, povjereno mi, točno izvršivati. Tako mi Bog pomogao i njegovo sveto Evanđelije!“

76) Ustrojenije i dužnosti državnoga Sovjeta izdaće Knjaz bez svakog otlaganja u osobitim ukazima.

Glava sedma

Vlast sudejska

77) Pravosudije rukovodićese i nabljudavati po svemu Knjažestvu Srbije u ime Knjaza, kao i dosad.

78) Rukovodstvo pravosudija predaćese sudovima, koji će se, po obnarodovaniju Srbskog zakonika, u tri stepena ustanoviti.

A zasada pripada ono:

a) Okružnim Sudovima;

b) Velikom Sudu u drugom stepenu, kao apelaciji;

v) Sovjetu državnom, koji će otrediti jedno odjelenije, kao sudilišće u trećem i poslednjem stepenu.

79) Po svoj Srbiji rukovodićese pravosudije jednako i po jednom zakoniku Srbskom, koji će se kako za građanske parnice, tako i za krivice i zločinstva što skorije javno i izdati i Sudovima prepisati.

80) Sudija ne zavisi u izricanju svoje presude ni ot koga u Srbiji, do od zakonika Srbskog; nikakva, ni veća ni manja, vlast u Srbiji ne ima prava, otvratiti ga od toga, il i zapovediti mu, da drugčije sudi, nego što mu zakoni prepisuju. Tomu treba i da se zakune pri naimenovaniju.

81) Niko ne može se oteti ot prirodnog svog suda i otvući drugomu.

Glava osma

O narodnoj skupštini

82) Skupština narodna sastoji se iz sto najodabraniji, najrazumniji, najpošteniji i povjerenije narodno u najvećem stepenu zaslužujući deputata iz sviju okružija i svega Knjažestva Srbije.

Kako će se ovi deputati i po kol iko iz svakoga okružija birati, dokle li zvanije njino trajati, otredićese osobitim zakonom.

83) Svaki deputat, koji bi se birao za Skupštinu narodnu, ne smje mlađi biti od 30 godina.

84) Svaki deputat šiljese na Skupštinu narodnu o trošku onoga, koji ga šilje.

85) Skupština narodna kupise svake godine po jedan put o Đurđevu dne u punom čisl u pozivanije Knjažeskoga ukaza, ako li bude nužno, i više puta u godini. Isto tako i otpuštase Knjažeskim ukazom.

86) Nikakav danak ne može se naložiti ili udariti bez odobrenija narodne Skupštine.

87) Svaki danak određuje samo za jednu godinu dana. I, ako se po ističenju ove vidi i dokaže iz računa Kaznačejstva državnoga, da nije dovoljan, to će ga Skupština narodna za drugu godinu shodno povisiti, kako bi manjak prošle godine izišao.

88) Skupštini narodnoj dužnaje finansija davati svake godine, a na zahtevanje njeno i pre, čiste račune kako o prihodima tako i o rashodima državnim.

89) Godišnja plaća Knjažeska ne može se, bez odobrenija narodne Skupštine povisiti, no i bez odobrenija Knjaza nemožese umaliti.

90) Narodna skupština ima pravo, činiti Knjazu i državnomu Sovjetu predstavljenja o žalbama kakvim i tegobama, i moliti ih, da izdadu zakon o tomu; javljati im zloupotrebljenja, koja bi vidila u pravleniju; i tužiti se Knjazu na državni Sovjet, ako bi članovi njegovi ili druge vlasti narušile ustav i prava, utvrđena ustavom, i narušile prava koga god Srbina.

91) Samo narodnoj Skupštini pristoji pravo, raspolagati danak na narod.

Glava deveta

O crkvi

92) U pravoslavnoj vostočnoj Srbskoj crkvi jedan je Mitropolit Srbski.

A Arhijereja može biti onoliko, koliko bude po mložestvu naroda nužno.

93) Vnutrenje rukovodstvo crkve prinadleži Mitropolitu i duhovnoj vlasti, koja će se ukazom otrediti s nabljudavanjem ugovora, utvrđeni s Patrijarhom u Carigradu.

94) I Mitropolitu i Arhijerejima, koliko i bude u Srbiji, određićese plaća iz narodne kazne za naknadu sviju dosad ot nji primani prihoda.

No davanje parohija Sveštenicima ostaje Arhijerejima, koji će im takove onda samo davati, kad koja parohija obudovi.

95) Sveštenstvu i duhovenstvu davaće narod Srbski sve, što je dosad uobičajeno bilo, davati im, do druge zakone otredbe.

96) Ni sveštenstvo ni duhovenstvo ne mogu imati u Srbiji i drugoga zvanija. Jedini Mitropolit Srbski i u slučaju potrebe Arhijereji Srbski mogu zvani biti ot Knjaza i državnoga Sovjeta u savjetovanija o crkvenim djelima.

97) Svako vjeroispovjedanije u Srbiji ima pravo, svršivati bogosluženije svoje slobodno, po svojim obredima, i svako biće pokroviteljstvovano ot praviteljstva Srbskog.

98) Zaklinjanje ljudi, koji nisu pravoslavnog vostočnog vjeroispo-vjedanija, svršiva se po obredima njine crkve.

Glava deseta

O finansiji (azandarstvu)

99) Srpska finansija stara se o svim prihodima i rashodima Knjažestva Srbije.

100) Finansija ne ima prava, tražiti isplaćenija danka narodnoga, razvje dva puta u godini, ot Đurđeva dne do Mitrova, i ot Mitrova do Đurđeva dne.

101) Finansija upravlja prihodima ot đumruka, skela rječki, ribolova, kantara, arenda, trgovački objavljenija, tipografije, koji su prihodi narodne kazne, kao i ostali prihodi, koji bi se po vremenu, a zakonom uvodili.

102) Finansija ne može izdati nikakvoga zakona o povišeniju danka narodnoga bez odobrenija narodne Skupštine.

103) Finansija ne može zavoditi ni ot naroda kupiti nikakvoga danka za ličnu čiju potrebu.

104) Finansija ne može bacati naroda Srbskog u dug. Ako li bi kada i to nužno bilo, a ono da predloži i dokaže Knjazu, državnomu Sovjetu i narodnoj Skupštini, da je to neobhodimo nužno, i da ište ot nji odobrenije.

105) Finansija dužna je izmišljavati sredstva, kojima bi se umnožili prihodi zemaljski, no sredstva ta ne smjeju biti na štetu naroda il' protivna ovom ustavu.

106) Finansija ne ima prava, postavljati đumrukana na međama Okružija Srbski, no samo na granicama strani država i pašalika.

107) Knjaz i državni Sovjet postaviće glavnu računđinicu, koja će pregledati sve račune finansije, i motriti, da se narodni novci ne troše na druge potrebe, razvje na one, koje su Skupštinom narodnom odobrene.

Glava jedanajesta

Obštenarodna prava Srbina

108) Svako dete rođeno u Srbiji ili izvan Srbije, a od Srbina iz Srbije; svaki u vreme obnarodovanja ovog ustava u Srbskoj službi u Srbiji i izvan Srbije nalazeći se činovnik ili služitelj hristijanskog vjeroispovjedanija; svaki, komu je deset godina prošlo ot kako se u Srbiji nalazi, ili koji nepokretna dobra u njoj ima, smatrase za Srbina, i ima pravo, uživati srbsko državno građanstvo.

109) Strani trgovci, fabrikanti, zanatlije, i zemljedjelci hristijanskoga vjeroispovjedanija mogu pridobiti prava građanina Srbskog, počem budu u Srbiji sedam godina dana i čestno se uzvladaju, ili počem im Knjaz zvanije kakvo dade; a inostranci, zasluženi o Srbiji, kako ot Knjaza pismo prime, da su prirodni Srbi.

A kako će se pravo Srbskoga građanstva polučiti otrediće osobiti zakon.

110) Građanin Srbski samo može biti činovnikom, tutorom, členom obštstva, i nadzirateljem javni i obštinski zavedenija.

111) Svaki Srbin i bez svake razlike jednak je pred zakonima Srbskim, kako u obrani, tako i u kazni na svim sudovima ot najmanjeg do najvećeg.

112) Niko u Srbiji ne može se ni goniti ni zatvoriti, razvje po propisu zakona, i ot zakone i prirodne vlasti.

113) Niko u Srbiji da ne stoji više ot tri dana u zatvoru, a da mu se ne javi krivica, za koju je zatvoren, i da se ne uzme na ispit.

114) Niko u Srbiji ne može kaznjen biti, već po zakonu i po presudi nadležnoga suda.

115) Komu se jedan put sudilo već za kakvu krivicu, pak je po presudi sudejskoj kaznjen i otpušten, ili nađen da nije kriv, onomu nemožese po drugi put suditi za istu krivicu.

116) Svakomu građaninu Srbskomu otvoren je put k svim činovima u Srbiji, kako se samo nađe, daje sposoban i dostojan k njima. Pri jednakoj sposobnosti predpostavljase Srbin stranomu.

- 117) Svaki Srbin ima pravo birati način življenja svog po svojoj volji, samo koji nije na obštenarodnu štetu.
- 118) Kako rob stupi na Srbsku zemlju, ot onoga časa postaje slobodnim, ili ga ko doveo u Serbiju, ili sam u nju pobegao. Srbinu slobodno je roba kupiti, no ne prodati.
- 119) Imanje svakog Srbina, bilo kakvo mu drago, jest neprikosnoveno. Ko se pokusi, dirnuti u tuđe dobro i imanje, ili prisvajati ga, ili okrnjiti, onaj će se smatrati za narušitelja obštenarodne bezbjednosti, bio on ko mu drago i ot kud mu drago.
- 120) No u slučaju, ako bi praviteljstvo Srbsko potrebovalo imanje čije na obštenarodnu polzu, to ima pravo, upotrebiti ga na takovu, no počem dade imaocu naknadu za njega, pošto vještaci precjene.
- 121) Svakomu Srbinu dopušteno je, seliti se sa pokretnim svojim imanjem u druge predjele turskoga Carstva, a i u strane zemlje; no k tomu treba da ispuni zakone uredbe, koje će se izdati.
- 122) Svaki Srbin dužan je plaćati svake godine zakonom otređeni danak, ot koga se niko neoslobođava, i priticati k obštinskim potrebama pri građenju mostova i krčenju drumova.
- 123) Svaki Srbin dužan je ići na pozivanje praviteljstva na obranu otečestva il' u regularnu il' u upisnu vojsku, ot koji je prva uvijek, a druga u osobitim događajima u službi o obštenarodnomu trošku.
- 124) Srbin nije dužan ni kakvomu činovniku kulučiti, kromje Praviteljstvu pri građenju zdanija, potrebni za obštenarodnu polzu; no i u tom slučaju platiće mu Praviteljstvo pristojnu nadnicu.
- 125) Nikakav Srbin ne može stupiti u službu strani zemalja il' primati plaće i znakova otičja ot nji bez dopuštenja Knjaza svoga.
- 126) Srbin ima pravo, tužiti se višoj vlasti, kad bi mu se niže zatezale izdati rješenija u djelima njegovim.
- 127) Sva djela sudejska i sviju ostali vlasti i zavedenija Srbski otpravljaju se Srbskim jezikom.
- 128) Sva zemlja, koju narod Srbski ima, prinadleži svakom imaocu, kao prirodno imanje, kojim može po svojoj volji raspolagati, i koje može drugomu prodati; samo mora u tom slučaju javitise nadležnoj vlasti svoga Obštestva i Okružija, i pred njom prodati ju; a posle ne može naseljavatise na tuđu nekupljenu.
- 129) I seoske šume i gora dosadašnji alija jesu obštenarodno dobro; sav narod ima pravo, uživati ji. Niti ima Praviteljstvo, nit' ikakav Starješina, ni činovnik, ni trgovac, ni seljanin, nit' ikakav Srbin prava, zagrađivati ji ili zabranjivati Srbima iz drugi sela i okružija, da ji ne uživaju.
- 130) Nagrade zaslužnim Otečestvu ljudma dajuse u novcu iz kazne narodne, a ne u zemlji ove ili one obštine.
- 131) Obštine naroda Srbskoga imaju pravo, zahtjevati ot Praviteljstva, da im zavede o obštenarodnom trošku blagodjetelna zavedenija za sirote, škole, bolnice i kontumace. No u tom slučaju treba, da odredi Skupština narodna nužni trošak.

Glava dvanajesta

Prava činovnika

- 132) Svaki činovnik stoji pod odgovorom za sve, što u krugu svoje službe radi, i za točno svršavanje svega, što mu predpostavljene zakone vlasti predpišu da nabljudava i izvršuje.
- 133) Činovnici, naimenovani od Knjaza, ostaju takvima za života, i doklegod budu sposobni k zvaniju; no nisu nasljedstveni.

Oni se mogu premještat i iz jednoga mesta u drugo na zvanije, u kom su bili u prvomu.

Oni mogu se povišavati na veće zvanije; no ne mogu sbacivati se na manje ili otpuštati sa svim bez krivice, koja se nebi sudejski izvidila i presudila.

134) Među tim veće vlasti imaju pravo, ukloniti za vreme ot zvanija činovnika, na koga bi palo podozrenije kakvo. No i ovo treba da se izvidi najdalje za tri mjeseca, ako se podozrjeva, da je činovnik učinio što u Srbiji, a za šest mjeseci, ako se podozrjeva, da je učinio što izvan Srbije.

A za sve vreme tog izviđanja otbija mu se polovina plaće, koju je u zvaniju imao, za naknadu štete, ako se dogodila komu njegovom krivicom.

135) Kad je zvanije koje prazno, il' ostane kojim načinom bez činovnika; to je njegova vlast dužna predstaviti državnomu Sovjetu sva lica, koja su zvanije isto tražila i dati mnjenije svoje o trojici ot nji, koje drži za najsposobnije.

136) Za putovanje činovnika po djelima službe i za premještanje s jednoga mjesta u drugo daje mu se zakonom otređena naknada iz obštenarodne kazne, preko zakonom otređene svakom plaće.

137) Starim, ili zbog bolesti svoje nemogućim služiti činovnicima, daje se iz obštenarodne kazne i do smrti njegove pensija po zakonu; polovina otređene zvaniju njinom plaće, ako su petnajest, sva plaća, ako su dvadeset i pet godina dana bezporočno služili.

Koji činovnik uzište otpust ot službe pre, nego je zaslužio pravo na pensiju, otpustićese, no gubi pravo na pensiju.

Knjaz i Sovjet, neće prenebregnuti ni sirota činovnika, nego će se za nji zakonom sastarati.

138) Nikakav činovnik ne smje voditi trgovine, il' raditi zanata sam i pod svojim imenom.

139) Činovnik zaklinje se, pri polučeniju Knjažeskoga naimenovanja, na zvanije, vlasti, koja mu je najbliža ovako: „Zaklinjemse svetom, jedinosušćnom i nerazdjelnom Trojicom, da ću ustav Knjažestva Srbije točno nabljudavati; da ću sve zakone i uredbe predpostavljeni mi vlasti točno, sovjestno, i na predpisano vreme izvršivati, i da ću biti vjeran i pokoran Knjazu i pokoran državnom Sovjetu. Tako mi Bog pomogao!“

Glava trinajesta

Promjene i dodatci k ustavu Knjažestva Srbije

140) Ako se po vremenu i iskustvom dokaže, da je nužno, promjeniti koji ot višeisćisljeni ćlenova ovog ustava Knjažestva Srbije; ili da je nužno što dodati k njima ili otuzeti; to Knjaz i državni Sovjet Srbski, da sazovu Skupšćinu narodnju, pak da joj predstave i dokažu nužnost istu, i onda zajedno s njome ili da promjene ovaj ili onaj ćlen ustava ovoga, ili da mu dodadu što je nužno, il' da otuzmu od njega, što je izlišno il' bezputno.

141) No u ovom slućaju moraju biti najmanje tri ćetvrtine otređenoga ćisla Skupšćine deputata narodnji, i ot istog ćisla najmanje dve trećine jednakoga mnjenja.

Glava ćetrnajesta

Zakljućenije

142) Ustav ovaj Knjažestva Srbije, ot sto i ćetrdeset i dva ćlena stupa u djejtvo ot današnjega dana i državni Sovjet uvodi ga danas u Sbornik zakona.

Tako zaključeno i zakletvom sviju podpisani i sve Sretenske Skupštine potvrđeno u Kragujevcu Trećega Fevruarija iljade osam stotina i trideset pete godine ot Roždestva Hristova.

(M.P.)

Miloš T. Obrenović

Knjaz Srbski.

Po poveleniju NJegovoga Knjažeskoga

Visočestva

Jefrem Obrenović.

(Sleduju podpisi braće Knjažeske. Deputata sviju okružija Srbije, sveštenstva i duhovenstva i /tekst nečitak/... Sovjeta Srbskog.)